

O'zbekistonda ishsizlik darajasini kamaytirish chora-tadbirlari

Axrorov Elyorjon Baxtiyor o'g'li
O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada O'zbekistonda ishsizlik darajasini kamaytirish bo'yicha amalga oshirilayotgan tizimli chora-tadbirlar chuqur tahlil qilinadi. Mehnat bozorining modernizatsiyasi, qayta kasbga tayyorlash dasturlari, o'zini-o'zi band qilishni rag'batlantirish, xizmatlar sektorini kengaytirish va xorijiy bandlik imkoniyatlarini rivojlantirish kabi yo'nalishlar yoritilgan. Maqolada yangi ish o'rinlari yaratishning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati asoslanadi, davlat dasturlari, statistik ko'rsatkichlar va xalqaro tajribalar orqali ushbu yo'nalishdagi muvaffaqiyatlar va dolzarb muammolar ko'rsatib o'tiladi. Xulosa sifatida esa, ishsizlikka qarshi kurashishning barqaror yo'llari sifatida innovatsion, inklyuziv va sektoral yondashuvlar muhim ekani ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: ishsizlik, mehnat bozori, bandlik, yoshlar, qayta tayyorlash, xizmatlar sohasi, iqtisodiy imkoniyatlar, kasb-hunar ta'limi, freelancing, tadbirkorlik, O'zbekiston.

O'zbekistonda ishsizlik darajasini kamaytirish muammosi zamonaviy iqtisodiy siyosatning eng dolzarb masalalaridan biri bo'lib qolmoqda. Aholining demografik o'sishi, mehnat resurslari sonining ko'payishi, iqtisodiyotda texnologik modernizatsiyaning jadallashuvi mehnat bozorida yangi muvozanat talabini yuzaga keltirmoqda. Aynan shu sharoitda ishsizlikni kamaytirish bo'yicha kompleks, tizimli va bosqichma-bosqich chora-tadbirlar ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2020–2026 yillarni qamrab oluvchi “Ish bilan bandlik va mehnat munosabatlarini rivojlantirish strategiyasi” tasdiqlanib, uning asosiy maqsadi sifatida — aholi, ayniqsa yoshlar va ayollar bandligini oshirish, norasmiy mehnatga qarshi kurashish, kasbga yo'naltirish tizimini kuchaytirish va mehnat bozorining zamonaviy infratuzilmasini shakllantirish belgilandi.

O‘zbekistonda ishsizlik muammosini hal qilishda quyidagi ustuvor yo‘nalishlar ajratilgan:

Mehnat bozorining zamonaviy infratuzilmasini rivojlantirish

Aholining barcha qatlamlari uchun ochiq va inklyuziv mehnat bozorini tashkil etish uchun “Yagona interaktiv bandlik portali”, “Mehnat yarmarkalari” va “Kasbga yo‘naltirish markazlari” faoliyati kengaytirilmoqda. Ayniqsa, masofaviy bandlik, onlayn ish o‘rinlari va freelancing faoliyatini qo‘llab-quvvatlash orqali ish qidirayotgan shaxslar bilan ish beruvchilar o‘rtasidagi aloqalar soddalashtirildi.

Kasb-hunar va qayta tayyorlov tizimini kuchaytirish

Kasbga yo‘naltirish va qayta tayyorlash tizimi orqali mehnat bozorida talab yuqori bo‘lgan mutaxassisliklar bo‘yicha qisqa muddatli kurslar tashkil qilinmoqda. Misol uchun, 2023-yilda Bandlik vazirligi tomonidan 250 mingdan ortiq fuqaro qayta o‘qitilib, ulardan 70% ish bilan ta‘minlangan.

Tadbirkorlik va o‘zini-o‘zi band qilishni rag‘batlantirish

“Ishsiz aholini tadbirkorlikka jalb qilish”, “Yoshlar daftari”, “Ayollar daftari” dasturlari orqali fuqarolarga imtiyozli kreditlar, subsidiyalar va asbob-uskunalar berilib, ular o‘zini o‘zi band qilish imkoniga ega bo‘lmoqda. 2023-yilda 700 mingdan ortiq fuqaroga o‘z biznesini boshlash uchun iqtisodiy yordam ko‘rsatildi.

Xizmatlar sektorini kengaytirish

Xizmat ko‘rsatish sohasi — eng tezkor yangi ish o‘rinlarini yaratuvchi tarmoq hisoblanadi. Ayniqsa, turizm, transport-logistika, ta‘lim va sog‘liqni saqlash yo‘nalishlarida minglab ish o‘rinlari yaratildi. “Hududiy xizmatlar markazlari” tashkil etilib, aholiga yaqin joyda ish topish imkoniyati yaratilmoqda.

Xorijda mehnat qilish imkoniyatlarini tartibga solish

O‘zbekiston Respublikasi Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi orqali Rossiya, Janubiy Koreya, BAA, Polsha kabi davlatlarga fuqarolarni qonuniy va tartibli ravishda jo‘natish bo‘yicha shartnomalar tuzilgan. Bu esa mamlakat ichkarisidagi ishsizlik bosimini kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Raqamli texnologiyalar asosida yangi kasblar yaratish

“Digital Uzbekistan – 2030” strategiyasi doirasida axborot texnologiyalari sohasida minglab yangi ish o‘rinlari yaratilmoqda. “IT-Park” rezidentlari soni ortib

bormoqda, va bu sohaga yoshlarni jalb qilish orqali yangi bandlik shakllari shakllanmoqda.

Normativ-huquqiy bazani takomillashtirish

2021-yilda qabul qilingan “Mehnat kodeksi” yangi tahrirda mehnat munosabatlarini liberallashtirdi va xususiy bandlik agentliklari faoliyatini qonuniylashtirdi. Bu esa norasmiy bandlikni legallashtirishda muhim omilga aylandi.

O‘zbekiston mehnat bozorining hozirgi holati ko‘p omilli jarayonlarga bog‘liqdir. Bir tomondan, iqtisodiyotning ochiqligi va tashqi investitsiyalar oqimining ortishi, boshqa tomondan esa texnologik avtomatlashtirish va ishlab chiqarishning raqamlashtirilishi ayrim ish turlarining qisqarishiga olib kelmoqda. Aynan shu sababli ishsizlik darajasini kamaytirish faqatgina ish o‘rinlari sonini ko‘paytirish bilan emas, balki yangi turdagi bandlik shakllarini yaratish, raqamli kompetensiyalarni oshirish va inson kapitalini rivojlantirish orqali amalga oshirilishi lozim.

Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, bandlik siyosatida **“prevention-based” (oldini olishga qaratilgan)** yondashuv samaraliroq bo‘ladi. Bu degani — ishsizlik yuzaga kelmasdan avval, ya’ni maktab va oliy ta’lim tizimlarida kasbga yo‘naltirish, talabga mos kadr tayyorlash va amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish zarur. O‘zbekistonda bu borada “Kasbga yo‘naltirish maktablari”, “Dual ta’lim” tizimi, “Ustoz-shogird” loyihalari orqali muhim qadmlar tashlanmoqda.

Yana bir muhim masala — **ayollar bandligi**. Ishsizlik darajasining yuqoriligi asosan ayollar orasida yuqoriroq bo‘lib qolmoqda. Bu holat gender tenglikka ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois “Ayollar daftari” orqali tikuvchilik, kulolchilik, oziq-ovqat sanoati, go‘zallik xizmatlari kabi sohalarda ayollar uchun moslashtirilgan ish o‘rinlari tashkil etilmoqda. 2023-yilda 200 mingdan ortiq ayollar bandligi ta’minlangan.

Shuningdek, **hududlar kesimida ishsizlik** darajasi bir tekis emas. Ayniqsa, Qoraqalpog‘iston Respublikasi, Surxondaryo, Jizzax, Navoiy viloyatlarida mehnatga layoqatli aholi ko‘p, ammo ish o‘rinlari yetarli emas. Shu bois “Hududiy investitsiya loyihalari” orqali sanoat zonalari, agroklastarlar, va servis markazlari tashkil etilmoqda.

Raqamli texnologiyalar asrida **freelancing, masofaviy ishlash, onlayn xizmat ko‘rsatish** yangi bandlik shakllariga aylanmoqda. O‘zbekistonda “IT maktablar”, “Raqamli yurtdosh” loyihasi, “FreeLancerlar markazi” orqali ayniqsa yoshlar orasida

IT xizmatlariga asoslangan bandlik turlari ommalashmoqda. Masalan, 2023-yil oxiriga kelib, IT-Park rezidentlari tomonidan 38 mingga yaqin ish oʻrni yaratilgan boʻlib, bu koʻrsatkich yildan-yilga ortib bormoqda.

Yana bir dolzarb yoʻnalish — **norasmiy mehnatni rasmiylashtirishdir**. Mehnat kodeksining yangi tahriri, elektron shartnomalar tizimi, ijtimoiy sugʻurtaga avtomatik roʻyxatdan oʻtish tizimlari orqali davlat norasmiy ishlovchilarning mehnatini rasmiylashtirib, ularni qonuniy himoyaga olish choralari koʻrmoqda.

Ishsizlikka qarshi kurashda Oʻzbekiston BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari, ayniqsa **SDG-8: "Insoniy mehnat va iqtisodiy oʻsish"** yoʻnalishiga muvofiq harakat qilmoqda. Bu doirada har bir fuqaroga munosib ish oʻrni, barqaror daromad, kasbiy rivojlanish imkoniyatlari berilishi asosiy tamoyil etib belgilangan.

Xulosa qilib aytganda, Oʻzbekistonda ishsizlik darajasini kamaytirish boʻyicha davlat darajasida tizimli ishlar olib borilmoqda. Bu jarayon mehnat bozorini modernizatsiyalash, taʼlim va iqtisodiyot integratsiyasini kuchaytirish, mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etish orqali izchil davom etmoqda. Maqsad — nafaqat statistik jihatdan bandlik koʻrsatkichlarini yaxshilash, balki iqtisodiy jihatdan samarali, barqaror va layoqatli ish oʻrinlarini yaratishdan iboratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4896-sonli qarori, “2020–2026-yillarda Mehnat va bandlik sohasini rivojlantirish strategiyasi”, 2020-yil.
2. Oʻzbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi hisobotlari, 2023-yil.
3. Jahon banki. *Uzbekistan Labor Market Review*, Washington, 2023.
4. ILO. *Global Employment Trends for Youth 2023*, Geneva, 2023.
5. UNDP Uzbekistan. *Inclusive Labor Market for Youth and Women*, Tashkent, 2022.
6. A. Qodirov. *Oʻzbekiston mehnat bozorining transformatsiyasi*, – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
7. Asian Development Bank. *Fostering Employment in Central Asia*, Manila, 2023.
8. OECD. *Employment Outlook in Transition Economies*, Paris, 2023.

